

BEVEZETÉS A SZOCIOLÓGIÁBA - CSELEKVÉSELMÉLET előadás

Szakadát István

Kód: BMEGT43A002-01

A kurzus kreditértéke: 2

Heti óraszám: 2

A számonkérés formája: félévközi zárthelyi dolgozat

E-mail: i@syi.hu

A tantárgy a szociológia alapfogalmai cselekvéseméleti megközelítésben mutatja be. A kurzus első részében a társadalmi cselekvés értelmezéséhez szükséges fogalmakat tárgyaljuk: szabályszerűség, racionalitás, érték, norma, szokás, érdek, preferencia, motiváció, egyéni és kollektív tudat, közösség, kollektív cselekvés, konszenzus, konfliktus, döntés, társadalmi szerep, reciprocitás, kultúra. Elemezzük még a kényszervezérelt cselekvéseket is, kitérünk a hatalom- és uralomelméletekre. A részkurzus második részében - játékelméleti eszközökre támaszkodva - bemutatjuk a racionális cselekvések elméletét, amely a kényszermentes helyzetekben racionálisan mérlegelő ember cselekvéseinek elemzésére alkalmas. Az alapjátékok áttekintése után fokozatosan kiterjesztjük a vizsgálódás horizontját, és bemutatjuk, hogy a miként lehet a társadalmi kooperáció jelenségeit megmagyarázni játékelméleti alapon (direkt és indirekt reciprocitás, reputáció, emergens normák).

A kurzus során tárgyalt főbb témakörök

1. A nyelvi megnyilatkozások, értékítélet, tényítélet, cselekvések motívumai, szabályszerűségei
2. Tudás, hit, egyéni és kollektív tudás, racionalitás, preferenciafogalmak,
3. Értékek, érzelmek, altruizmus, egoizmus
4. A hatalom és uralom fogalma, hatalmi helyzetek
5. Uralomtípusok, bürokráciaelmélet
6. A politikai cselekvések szabályszerűségei, hatalomkorlátozás
7. Az állam, párt, civiltársadalom, önkormányzatiság
8. A játékelmélet modellje, fogalomkészlete
9. 12 alapjáték bemutatása
10. A modell kiterjesztése, magasabbrendű játékok,
11. Aszimmetrikus játékok, többszereplős játékok, társadalmi dilemmák
12. Ismételt játékok, direkt reciprocitás
13. Indirekt reciprocitás, reputáció, reputációs értékelési módszerek
14. Emergens normák, a konvenció átértelmezése
15. Alkumechanizmusok, koalíciós stratégiák, választási algoritmusok

A kurzus teljesítésének feltételei

- Az aláírás megszerzésének feltétele az órákon való részvétel és a zárthelyi dolgozatok teljesítése.
- A kurzus során teljesítendő feladatok: két, 45 perces zárthelyi dolgozat megírása a 7. és 14. héten.
- Pótlási lehetőségek: a zárthelyi dolgozatokat pótolni lehet a pótlási héten, az óra időpontjában.

A félévi jegy komponensei

1. zárthelyi dolgozat (50 %)
2. zárthelyi dolgozat (50 %)

Ponthatárok

34-	jeles
30-33	jó
22-29	közepes
14-21	elégséges
0-13	elégtelen

Értékelési szempontok

- mindkét zh-ból min. 7-7 pont szükséges
- A tárgy végső jegye a két részkurzus során szerzett jegy átlaga, felfelé kerekítve. Ha bármelyik részkurzus végeredménye elégtelen, a végső jegy is elégtelen.

- A zárthelyi dolgozatok értékelésekor a definíciós, kifejtős kérdésekre adott válaszok rövid, értelmező kifejtése a fontos.

A részkurzus tervezett programja

IDŐ	TÉMÁK, KÖTELEZŐ ÉS AJÁNLOTT SZAKIRODALOM, FELADATOK, LEADÁSI HATÁRIDŐK, ZÁRTHELYI DOLGOZATOK STB.
1. hét	módszertani bevezető, a nyelvi megnyilatkozások típusai, vélemény- és cselekvésbefolyásolás, értékítélet, tényítélet, cselekvésemélet, a cselekvések motívumai, a szabályszerű társadalmi cselekvések példái
2. hét	kétféle szabályszerűség (rend és szokás), a normatív cselekvések értelmezése, a társadalmi norma fogalma, deontikus logikai kitekintés, a norma típusai, normasértés, társadalmi szankció, jog, konvenció, erkölcs
3. hét	az ideáltípus fogalma, használata a tudományos magyarázatokban, tudás, hit, egyéni és kollektív tudat, racionalitás, preferenciafogalmak (archimédeszi és lexikografikus preferencia), az értékek, érzelmek megnyilvánulása az attitűdökben, altruizmus, egoizmus, a norma összetevői, a társadalmi szerepek és a komplementaritás, reciprocitás, társadalmi helyzetek, közösség/kooperáció, harc/versengés, koordináció, cselekvés és döntés kapcsolata,
4. hét	kényszermentes és kényszervezérelt társadalmi kapcsolat, a hatalom és uralom fogalma, hatalomforrások, hatalmi helyzetek, uralomtípusok (karizmatikus, tradicionális, átértelmezett karizmatikus, racionális uralom), bürokráciaelmélet, hatalom és uralom kapcsolata
5. hét	a politikai cselekvések szabályszerűségei, hatalomkoncentráció, a hatalomkorlátozás történelmi formái, állam, államforma, demokráciaértelmezések, párt, civiltársadalom, kormányzat, önkormányzatiság, választási rendszerek
6. hét	kollektív cselekvés, kollektív jószágok, tárgyi környezet, kultúra fogalma, közösség fogalma, szervezet, fegyelem, ideológia, társadalmi változás, társadalmi dinamika
7. hét	1.zh.
8. hét	a racionális döntések elmélete, a játékelmélet modellje, fogalomkészlete, egy játszma mint prototípus bemutatása, alapmodell jellemzése, komplementer játékok, szimmetrikus játékok
9. hét	alapjátékok bemutatása - sok példával: fogolydilemma, mártír, gyáva nyúl, önkéntes, hős, vezér, szarvasvadászat, koordináció, privilegium
10. hét	a modell kiterjesztése, társadalmi szankció játékelméleti értelmezése, magasabbrendű játékok, aszimmetrikus játékok, többszereplős játékok, társadalmi dilemmák, evolúciós magyarázatok, szimulációs módszerek
11. hét	ismételt játékok, a reciprocitás stratégiájának karrierje, direkt reciprocitás, a stratégia fogalma, különböző stratégiák értékelése
12. hét	indirekt reciprocitás, reputáció fogalma, reputációs értékelési módszerek bemutatása, presztízs
13. hét	emergens normák, koordinációs helyzetek, a konvenció átértelmezése, társadalmi technikák (elméletei): alkumechanizmusok (alkuelmélet), koalíciós stratégiák (koalícióelmélet), választási algoritmusok (a társadalmi választás elmélete)
14. hét	2.zh.

Szakirodalom

Syi, *Cselekvésemélet dióhéjban*, Budapest: Typotex, 2008.

S.Nagy Katalin (szerk.): *Szociológia közgazdászoknak*. Typotex, Budapest, 2007.

S.Nagy Katalin (szerk.): *Szociológia mérnököknek*. Typotex, Budapest, 2006.

Max Weber, *Gazdaság és társadalom, I. kötet*, KJK, 1987.

A tananyag online prezentációi: <http://syi.hu/cselekveselmelet.html>